

Гъашыгъыбыз Мугъаммат Пайхаммар

АБДУЛЛА ГЪАЖИ ГЪАЖИМОЛЛАЕВ
КЪАРАБУДАГЪ ГЕНТ РАЙОННУ ИМАМЫ

Гъюрметли дин къардашларым ва къызардашларым! Есибиз Аллагу таала бизге лап да сыйлы Пайхаммарны ﷺ йиберген, ону уьмметинден этген. Аллагу таала гъар бир макътавлар болсун, Озьюню сыйлы Пайхаммары ﷺ булан бизин сыйлагъан саялы. Ол Пайхаммарны ﷺ суймек бизин борчубуз. Суймек учун адамны таныма герек. Пайхаммарны ﷺ суйсек, Аллагу таала бизин сюежек. Аллагу таала Къуръанда булай айта (маънасы): **«Сен айт (гъей Мугъаммат), эгер де сиз Аллагъны сюе бусагъыз, мени артыма тюшюгюз, магъа табиъ болугъуз, сиз шолай этсегиз, Аллагу таала сизин сюер ва гюнагъларыгъыздан да гечер. Аллагу таала гече ва рагъму эте».** Пайхаммаргъа ﷺ табиъ болсакъ, ону суйсек, Аллагу таала бизин сюегенни англайбыз бу Къуръан аятдан.

Аллагу таала айта (маънасы): **«Ким Аллагу таала да ва Ону Элчисине ﷺ де мутиъ болса, ол адам уллу уьстюнлюкге етишген адамдыр».** Дюньяда ва ахыратда насипли болма сюеген адам, Пайхаммарны ﷺ ёлуна тюшюсун. Ол Пайхаммарны ﷺ Аллагу таала бизге рагъму этип йибергендир. Къуръанда Аллагу таала айта (маънасы): **«Мен сени бары да аламлагъа рагъму этип тюгюл эсе йибермедим».**

Пайхаммарыбыз ﷺ бек рагъму адам болгъан. Бирёвге де бирт де яман сёйлемеген, яманлыкъ ёрамагъан, бирёвню де хатирин къалдырмагъан, адамны артындан сёйлемеген. Гъар бир яман къылыкълардан, кемчиликлерден таза болгъан, лап да алив хасиятлы, алив къылыгъы булангы адам болгъан.

3 БЕТ

КЪЫЛЫКЪ

Яшланы тюз тарбиялап бажармакъ

АГЪМАТ ГЪАЖИ АБДУЛАЕВ

ДАГЪЫСТАН РЕСПУБЛИКАНЫ МУФТИСИ

Къудратлы Аллагу таала макътав болсун, Мугъаммат Пайхаммаргъа ﷺ ону агълюсюне ва асгъабаларына парахатлыкъ ва насип болсун.

«Сиз озьюгюзню яшларыгъызны нечик болгъанны сюер эдигиз?» деген темада социология сорав алив юрютсе, шексиз кюйде, бары да ата-аналар озлени яшларын савлукъда, тарбиялы, рагъмулу, бары да якъдан билимли, Аллагу таала къоркъагъан болуп озгенни сюегенни гёрежекбиз. Озокъда, оланы жавапларыны 90 проценти, иш булан беклешдирилген мурат ва ой. Шогъар гёре: сиз яшларыгъызны озьюгюз гёрме сюеген кюйде нече процент тарбиялама бажарылгъан деген сорав тувулуна.

4-5 БЕТ

НАСИГЪАТ

Гёземелик ишлер: назик ерлери

Гёземеликге этилген ишлени назик ерлерине Къудратны Еси Аллагу таала ювукъ болмакъ муратда негет булан сужда къылмакъ гире. Шо гъакъгъа кютюлеген иш йимик бола. Шо кемчилик (айып иш) лап яшыртгъын иш гъисаплана. Шо мурат булан сужда къылагъан адам бир-бирде Аллагу таала ювукъ болувну даражасына ерли гётерилме бола. Сонг огъар: **«Къайт, сен Аллагу таала ювукъ болгъанлагъа лайыкълылардан тюгюлсен»**, – деп айталар. Шо даражагъа лайыкълылар буса янгыз Яратгъаныбызгъа, Ону пурманларына гёре юрюйгенлер ва, Огъар ювукъ болма умут этмейли, Ону алдындагъы озьюню борчларын кютегенлер бола.

6 БЕТ

ВАЪЗА

Къардашлыкъны гъакъында

Гъюрметли дин къардашларым ва къызардашларым! Бугюн къардашлыкъны гъакъында айтма сюемен. Бизин динибиз янгыз намаз, ораза, межитлер булан битип къалмай. Аллагу таала бизге намаз къыл, ораза тут, гъарамдан сакълан деп буюргъан йимик, къардашлыкъны да юрюгюз деп буюргъан.

Аллагу таала сыйлы болгъан Къуръанда булай айта (маънасы): **«Сиз Аллагу таала къоркъугъуз ва къардашлыкъны бузуп къоймакъдан да къоркъугъуз».** Бу Къуръан аят нени англата? Шо бизге къардашлыкъны бузуп къоймакъдан бек сакъ болма герекни англата. Бизин Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: **«Ким Аллагу таала да, къыямат гюнге де инана буса, гелген къонакъны сыйласын. Ким Аллагу таала да, къыямат гюнге де инана буса, къардашлыкъны юрютсун. Ва ким Аллагу таала да, къыямат гюнге де инана буса, яхшы затны сёйлесин яда иннемей пысып турсун»** (Бухари, Муслим). Къарагъыз бу алив сёзлеге – къонакъны сыйламакъ, къардашлыкъны юрютмек, яхшыны сёйлемек. Нечик алив хасиятлардыр булар!

3 БЕТ

Умра учун ерлер артдырылгъан

2 БЕТ

Марва-тур умра учун учуз программа гъазирлеген

2 БЕТ

Насиятнаме

5 БЕТ

Парагиз илму

7 БЕТ

Гъаж-умра

Умра учун ерлер артдырылгъан

Гъали-гъалилерде белгили болгъан кюйде, умрагъа бармагъа сюегенлеге артыкъ ерлер гёрсетилген. Шо гъакъда Сауд Арабстанны гъаж ва умра министрликде билдирди. Ноябрьден башлангъан умраны сезону хыйлы адамгъа сыйлы ерлеге бармагъа ёл ачгъан. Шоланы санаву 370 минг адамдан артыкъ болгъан.

Гъалиге сыйлы ерлеге 115 минг адам гелип битген. Алдындагы йыллар булан тенгешдиргенде, Маккагъа ва Мадинагъа гелген адамланы санавундан эсе бу йыл гелген халкъны санаву эки керенден де артыкъ. О заманларда бу вакътиде онда 57 минг адам умра къылмагъа гелген болгъан.

Гёз алгъа тутулгъаны йимик, Сыйлы Каабаны айланасын тенгешдирив ишлер умра къылмагъа сюегенлени санавун хыйлы артдырмагъа имканлыкъ бережек. Уч йылы узагъында тенгешдирив ишлер этилип битген сонг, Каабаны айланасы

шайлы уллу болгъан ва алда сгъатда 52 минг адам геземеге болагъан ер гъали 130 минг адамгъа имканлыкъ бере.

Министерлик ачыкъ этген далилге гёре, бу йыл умрагъа 8 миллион адамгъа бармагъа имканлыкъ болажакъ!

Марва-тур умра учун учуз программа гъазирлеген

Гъаж къылыв ишлени гёз алгъа тутулгъан. Сапарны юрютеген Дагъыстанда белгили «Марва-тур» фирма раби-уль-аввал айда «Эконом-плюс» деген программа булан умра къылмагъа сюегенлеге учуз ёл онгаргъан.

Эстерилген программагъа виза, ёл, къонакъуйде турув, ёлда кёмекчини къуллугъу, Мадинадагы зияратларда болув, Мадинадан Маккагъа барыв гире.

Маккадагы къонакъуй Масжид Аль-Харамдан яв юрюп болар йимик бек ювукъда. Магъачкъаладан учув 26-нчы декабрьде болажакъ деп

гёз алгъа тутулгъан. Сапарны болжалы 14 гюн, багъасы 1 минг 600 доллар. 2016-нчы йыл умра къылмагъан гишиден къошум гъакъ алынмай.

Хасавюрт бойдан

Районну имамы Жамият советни ишинде ортакъчылыкъ этди

Хасавюрт районда, озге ерлерде йимик, ерли гъакимият жинаятчылыкъгъа, олай да экстремизмге ва террорчулукъгъа къаршы чаралар гёрювге хыйлы агъамият бере, къолдан гелеген ишни этмеге къарай. Бу бек тарыкълы гъаракатгъа ругъанилер де къошула, ягъада къалмай. Шоллай гъали-гъалилерде бу районда эстерилген масъалагъа гёре Жамият совети жыйылгъан болгъан, онда пикру алышдыривда районну имамы Ражаб гъажи Ханмирзаев де ортакъчылыкъ этди.

Ол озюно чыгып сёйлевюнде районну ругъанилер, муфтиятны бу региондагы вакиллери ва ерли администрацияны къуллукъчулары булан, олай да террорчулукъгъа къаршы турагъан комитетни ёлдашлары булан тыгъыс байлавлукъда хас программа онгаргъан. Шогъар гёре озсюп

гелеген наслуну ругъ-къылыкъ ва патриот байлыкъларда озсюрмекни гъайы этиле.

Гъаракатны натижасында районда ерли халкъ булан оьтгериле-

ген иш жагълангъан, ярыкъландырыв гючленген. Районну бары да билим берив ожакъларында, озге бюджет къурумларда тер-

рорчулукъну ва экстремизмни алдын алывну ишлери юрюле. «Биз районну алминистрациясы булан бирче ишлейгеник саялы натижалар да ачыкъ гёрюне. Гелишив гъаракат миллет ва дин себеплеге гёре эришивлюклер ва тюртюшювлер ёгъу кёпню англата», – деди Ражаб гъажи.

Районну активи гележекде ишин дагъы да яхшылашдырмагъа хыйл эте. Гъалиге террорчулукъну ва экстремизмни масъаласы таймагъан, шо бар тура парахат болмагъа да бажарылмай. Халкъ арада англатыв ишлени гючлендирмек учун янгы-янгы къайдалар гёз алгъа тутула, акъсакълалар да къуршалып, гъаракат бирден-бир гючленмеге имканлыкъ бар.

Хасавюртда ярыкъландырыв бёлюкню иши арагъа салынып ойлашылды

Ноябрь айны ахырынчы гюнлеринде Хасавюрт шагъарда Юсуповну атындагы мадрасада республиканы муфтиятны вакиллери Хасавюрт районну ярыкъландырыв бёлюкде ва дин охув ожакъларда ишлейген тиштайпалар булай ёлугъу оьтгерди.

Жыйында муфтини кёмекчиси Тагъир Делиев, Хасавюрт райондагы муфтиятны ярыкъландырыв бёлюкюню ёлбашчысы Али гъажи Сайитгъусейнов ва Хасавюрт районну имамы Ражаб гъажи Ханмирзаев ортакъчылыкъ этди.

Булай ёлугъулар айлана гъал парахат болсун, жинаятчылыкълар, экстремизм, террорчулукъ оьсмесин, дагъылсын учун этиле. Бу гезик де ёлугъувну барышында шу агъамиятлы масъалалар арагъа салынды. Жыйында дарс беривню даражасын артдырмакъны да гъакъында эстерилди, олай да муаллимлени билими бар кюйде къалмай, оьсмеге болса, яхшы болажакъ айтылды.

Бабаюрт бойдан

Спортсменлер булангъы ёлугъув

Гетген айны ахырында ерли халкъны тилевюне гёре, Бабаюрт районну имамы Магъамматрасул гъажи Магъамматов белгили спортсменлер булан ёлугъув оьтгерди. Жыйында студентлени арасында дюньяны чемпиону Надирбег Хизриев ва ММА спортдан Россияны чемпиону Агъмат Мусаев ортакъчылыкъ этдилер.

Бу ёлугъув дин насигъат беривге

айланды. Инг башлап чемпионланы къутлагъан сонг, чыгып сёйлеген ругъанилер агъамиятлы масъаланы гёттерди. Оьрлюклеге етишген адамлагъа напсын енгип сакъламагъа бек къыйы бола, олагъа етишген уьстюнлюклери булан оьктем болмакълыкъны къоркъунчулугъу тува. Бу масъала янгыз спортсменлеге туююл, къайсыбызгъа да тиймеге бола. Шо саялы юрек аврувлардан нечик сакъланмагъа гереки ва аврув къопгъан буса, шондан нечик тазаланмагъа болмакъны ёлларын ахтармагъа, билмеге тарыкъ.

Алагъны кёмеги болмаса, бир иш де бажарылмай. Бу масъалада буса Есибизге аркъа таяв айрокъда агъамиятлы. Динни юрютеген адамгъа оьзгелреден эсе, бу аврулукъну башдан гечирмеге бироз тынчдыр, неге туююл напсын басылтагъан ёллар Ислам динде арив кюйде англатыла. Напсын енгмеге болгъан гиши гертиден де батырдыр.

Районда «Инсан» фондну гъакъында айтылды

Гъали-гъалилерде муфтиятны Дагъыстанны темиркъазыкъ боюндагы вакили Агъмат Надырбегов «Инсан» деген рагъмулу фондну башчысы Казим Темирбулатов булан Бабаюрт районда эстерилген фондну ишини барышы булан таныш болмакъ учун бу бойларда болду.

Ёлугъувну барышында «Инсан»

фондну Бабаюрт райондагы бёлюкюню башчысы Нурулла Нуруллаев къонакълагъа этилеген ишни гъакъында хабарлады. Масала, фонд этеген акцияланы гъакъында айтылды, олай да пакъыр яшайгъанлагъа токъталмай этилеген кёмек эстерилди.

Гелгенлер ерли фондну иши булан таныш болгъан сонг, Казим гъажи Темирбулатов Бабаюрт райондагы фондну къуллукъчуларына иши дагъыдан дагъы натижалы ва пайдалы болсун учун къыйматлы насигъатлар берди. Гертиден де ёлбашчы масъаланы теренден гёре ва сынаву шоллай ёрвалар бермеге имканлыкълар ача. Ардагъы вкьгилерде фонд этеген иш аз зат туююл. Хыйлы-хыйлы осал яшайгъанлар, авруйгъанлар олагъа баракала сёзлер айта, разилигин билдире. Алагъ олагъа рази болсун ва этеген ишине шабагъат берсин.

Къардашлыкъны гъакъында

1 « Бир керен пеленче гиши гелип, Пайхаммарыбызгъа ﷺ: «Сенмисен Пайхаммарман деп айтагъан?» – деп сорай. «Дюрмен», – деген Пайхаммарыбыз ﷺ. О заман ол гиши: «Гъей Аллагъны Элчиси, Аллагъ сюеген лап да сыйлы амал къайсыдыр?» – деп сорагъан. «Аллагъгъа герти иман салып, бусурман болмакъ», – деген. «Ондан сонг къайсыдыр?» – дегенде, «Къардашлыкъны юрютмек», – деген Пайхаммарыбыз ﷺ. Сонг бу адам: «Аллагъ лап да бек суймейген недир?» – деп дагъы да сорагъан. Пайхаммарыбыз ﷺ булай жавап берген: «Аллагъгъа ортакъчы тутмакъ». «Аллагъ лап да бек суймейген ондан сонг недир?» – дегенде, «Къардашлыкъны бузмакъ», – деген (Абу Яъля). Гёремисиз къардашларым, Аллагъ къардашлыкъны бузгъанны нечик суймей!

Адам оъзюню оъмюрю узакъ да ва берекетли де болгъанны сюе буса, рыцкъысы да эркин болуп, яшав ахыры да яман болмакъдан сакъланма сюе буса, къардашлыкъны юрютсун. Шо гъакъда Пайхаммарыбызны ﷺ булай тувра сёзлери бар: «Ким оъмюрю узакъ да, берекетли де болгъанны, рыцкъысы да эркин болгъанны, яман оълюмден де сакъланма сюе буса, Аллагъдан да къоркъсун ва къардашлыкъны да юрютсун» (Агъмад, Гъаким). Аллагъдан къоркъсун деген сёзю маънасы – Аллагъны буй-

рукъларын кютюп, гери ургъан гъарам ишлени къойсун деген маъна.

Къардашлагъа береген садагъаны зувабы да эки керен артыкъ бола. Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: «Пакъ-

ыргъа берген садагъа саялы бир зувап болур, амма къардашгъа берген садагъа саялы эки зувап болур» (Насай). Али асгъаба айта болгъан: «Адам садагъа бермек булан он зувап ала, борчгъа акъча бермек булан он сегиз

зувап ала, оъзюню дин къардашларына яхшы болмакъ булан йигирма зувап ала, амма къардашлыкъ юрютмек булан йигирма дёрт зувап ала». «Оъзюню къардашлары булан яхшы болмакъ

булан лап да кёп зувап ала», – деген Али асгъаба.

Ж а б и р деген асгъаба хабарлай. Бир керен Пайхаммарыбыз ﷺ бизге булай айтды: «Гъей бусурманлар, сиз Аллагъдан къоркъугъуз ва къардашлыкъны да юрютюгюз, г е р т и д е н де къардашлыкъ юрютмек ден зуваплы амал ёкъдур.

Дагъы да сиз бирев-биревге зулму этмекден сакъ болугъуз, неге туюл де зулму этмекден гюнагълы иш де ёкъдур...» (Табарани).

Гёремисиз къардашларым! Къардашлыкъны юрютмек булан Аллагъ

янындан биз кёп уллу зуваплар къазанабыз. Шо кюйде къардашлыкъны бузмакъ булан кёп уллу гюнагъ да къазанабыз. Бизин арабызда да бу гюнлерде увакъ-тоек саялы къардашлыкъны бузгъанлар бола. Шондан сакъ болма герек. Аз-маз затлар саялы бирев-бирев булан эришип, къавгъалап къардашлыкъны бузма ярамай. Шолай къавгъалар болса да, шайтанны сюондюрмей, гечип къойма тюше. Аллагъу таала биз бир-биревню гечгенни сюе, шо саялы Аллагъ учун да гечип къойма герек бола.

Къардашлыкъны бузгъанлар бар ерге Аллагъны рагъмусу да тюшмейдир. Бир керен Пайхаммарыбыз ﷺ асгъаплары да булан олтуруп турагъан заманда: «Эгер де бизин арабызда къардашлыкъны бузгъан адам бар буса, шундан туруп гетсин, бизин булан олтурмасын», – деп айтгъан болгъан. Шо заман бир жагъил улан туруп гетген. Анасны кызардашы булан бу яшны эришивю болгъан экен. Пайхаммар ﷺ булай айтгъан сонг, бу яш барып ондан гечмекни тилеген. О да муну гечген. Сонг къайтып гелип, бу яш Пайхаммарны ﷺ янында олтургъан. О заман Пайхаммарыбыз ﷺ айтгъан: «Гертиденде Аллагъны рагъмусу тюшмейдир олай адамлагъа, оъзлени арасында къардашлыкъны бузгъан адам бар туруп» (Асбагъани). ➤ 6

Гъашыгъыбыз Мугъаммат Пайхаммар

1 « Ону макътап, Есибиз Аллагъ Къуръанда булай айта (маънасы): «Гертиден де сен (гъей Мугъаммат), уллу къылыкъланы устъюндеги адамсан». Шулай Аллагъу таала Оъзюню Пайхаммарын ﷺ макътагъан. Пайхаммарлыкъ берилгенче халкъ арада ону «аль-амин» деген аты болгъан.

Шонча да шолай сыйлы пайхаммар болгъан, Аллагъу таала бизге буюргъанча огъар салават салыгъыз деп, Оъзю де ва малайиклери де салават салгъанлар. Къуръанда Яратгъаныбыз булай айта (маънасы): «Гертиден де Аллагъ да ва Ону малайиклери де ол Пайхаммаргъа ﷺ салават саладыр, гъей иман салгъанлар, сиз де огъар салават салыгъыз ва салам да беригиз». Гёресиз къардашларым, нечик Аллагъ ону сыйлагъан, нечик уллулагъан. Аллагъ бизге Къуръанда буюра ол Пайхаммаргъа ﷺ сюонсун деп. Аллагъу таала булай айта (маънасы): «Сен айт (гъей Мугъаммат), Аллагъ берген сыйлыкълар булан ва Аллагъны рагъмусу булан олар (бусурманлар) сюонсунлер, о олагъа яхшыдыр олар жыйгъан затлардан». Аллагъны лап да уллу рагъмусу, алдагъы Къуръан аятдан англашынагъан кюйде – Мугъамматдыр.

Мавлетлер охуп, салаватлар салып, яшавда болгъан хабарларын эсгерип, биз сюнебиз ол Пайхаммар ﷺ булан, Аллагъ бизге буюргъан кюйде. Пайхаммарны ﷺ суймей боламы, ону макътамай боламы, ол Пайхаммар ﷺ бизин биринчилей оъзю суйген болгъан сонг?! Аллагъ Къуръанда булай айта (маънасы): «Ол Пайхаммар ﷺ муъминлеге бакъгъан якъда, бек рагъмулу ва языкъсынагъан Пайхаммар».

Оъзюню асгъапларын бек сюе болгъан, аврус гёрме барагъан болгъан, яхшылыкъланы-яманлыкъланы табыла болгъан, ойлсе гёмме бара болгъан. Аллагъны янындан уъмметине сюонч хабар гелсе, бек сюнеген болгъан.

Абу Талгъат деген асгъап булай хабарлай: «Бир керен Пайхаммарны ﷺ янына бардым ва ону бек сюонюп, къуванып тапдым. Огъар: «Негер булай сюнесен?» – деп сорадым. Ол: «Неге сюнемейим, Аллагъу таала Жабрайыл малайикден уъмметине сюонч хабар йиберди, шо саялы сюнемен», – деди. О сюонч хабар да будур: «Ким сени уъмметинден сагъа бир салават салса, сени бир керен макътаса, о адамны Аллагъ да ва ону малайиклери де он керен салават салып макътар», – деп къошду Пайхаммар ﷺ. Оъзюню заманында шулай сюнеген болгъан бизин Пайхаммарыбыз ﷺ. Бираз ойлашакъ биз англайбыз, нечик уллу даражадыр, нечик уллу устъюнюкдюр, Пайхаммаргъа ﷺ салават салмакъ. Бир керен салават салса, Есибиз Аллагъ он керен салават сала экен олай адамгъа, Оъзюню рагъмусу булан, гюнагъларыбызны гечмек булан Аллагъ бизин сыйлай. Бек уллу затдыр бу, къардашлар.

Асгъаплар нече де бек сюеген болгъанлар Пайхаммарны ﷺ. Байлыкълан туюл, жанын да берме рази болгъанлар о саялы. Абу Бакар, Умар, Усман, Али ва башгъа асгъапланы хабарларын эшитгенсиздир. Мен эсгерме сюемен Мадина шагъардан бир къатынны хабарын. Пайхаммарыбыз ﷺ асгъаплары да булан Угъуд къазаватдан гелегенде, бу къатын буланы къаршылап чыкыгъан болгъан ва бу: «Пайхаммар ﷺ нечикдир?» – деп со-

рай болгъан гелегенлеге. Бугъар бирёв: «О къазаватда сени атанг олды», – дей. Бу къатын: «Атамны сорамайман, Пайхаммарны ﷺ сорамайман. О нечик экен?» Сонг бугъар бирдагы бирёв: «Сени эринг де олды бу къазаватда». Бу къатын: «Эримни сорамайман, Пайхаммарны ﷺ сорамайман», – дей. Сонг бугъар: «Сени уланкъардашынг да олды бу къазаватда». Ол къатын: «Уланкъардашымын сорамайман, Пайхаммарны ﷺ сорамайман», – деген. Сонг бугъар: «Пайхаммар ﷺ сав-саламат, огъар бир зарал да болмады, эсен-аман къайтып геле», – дей. Бу къатын: «Ону гёрме сюемен», – деген. Сонг Пайхаммарны ﷺ гёрген заманда, бу къатынны юреги паракъат болгъан ва бу: «Сен сав-саламат бусанг, сагъа зарал болмагъан буса, къалгъан затлар, бары да аз зат», – деген. Къардашларым, бу къатын оъзюню атасын, уланкъардашын, эрин бек сюе болгъан, биз сюеген йимик. Тек о къатын бары да затдан бек сюе болгъан Аллагъны да ва Пайхаммарны да ﷺ. Неге туюл де, ол Пайхаммарны ﷺ бары да затдан артыкъ суймей туруп, ону иманы да, дини де камил болмайгъанны биле болгъан.

Лап да къыйынлы гюн бизге шапаат этежек, кёмек этежек Пайхаммарны ﷺ да суймей дагъы кимни сююп бола?! Ол Пайхаммарны ﷺ суйгенлени, огъар кёмек этгенлени, Аллагъ да Оъзюню рагъмусу булан, Оъзюню сыйлы женнетлери булан сюондюргендир. Аллагъ бизге де кёмек этсин ол Пайхаммарны дагъы да ювукъ таныма, ону суймеге ва о гёрсетген ёл булан ююме. Пайхаммарны ﷺ яшавун билсек, ону гъакъында ожакъларыбызда кёп айтсакъ, огъар

кёп салаватлар салсакъ, ожакъларыбызда Аллагъны рагъмусу да, берекети де болур.

Аллагъгъа шюкюр этип, макътавлар этип, Аллагъ макътагъан Пайхаммарны ﷺ макътап, ону яшавун эсгерип, огъар салаватлар охуп, этилеген жыйынлагъа мавлет деп айта. Шолай сыйлы мавлет мажлислени де уллу имамлар, уллу алимлер макътагъанлар. Сав дюнъягъа белгили алимлер Абу Шамат, Сахави, Ибнуль Жавзи, Суюти, Иракъи, Ибн Гъажар Аскъалани, Ибн Гъажар Гъайтани, Ибн Абидин ва башгъа уллу алимлер мавлетге арип багъа бергенлер.

Пайхаммарыбызны ﷺ атасы Абдуллагъ, анасы Аминатдыр. Оъзю Маккада тувгъан, Мадинада гёмюлген. Оъзюню бети къызыл-къатып акъ болгъан, къурайыш тухумдан болгъан. 40 йыл болгъан заманда Аллагъу таала огъар пайхаммарлыкъ берген, 23 йылны узагъында оъзюне Къуръан да тюшген. Авлетлери етти болгъан. Учыюсю уланлардыр: Къасим, Абдуллагъ (Тагъир), Ибрагъим. Дёртюсю къызлардыр: Зайнаб, Рукъиййат, Умму-Кульсум, Фатимат. Ибрагъимден къайрылары Хадижатдан тувгъан, о буса Мариятдан тувгъан. Къатынлары: Хадижат, Савдат, Аишат, Гъафсат, Умму-Гъабибат (Рамлат), Умму-Саламат (Гъинд), Зайнаб бинт Жагъш, Жувайрият, Сафиййат, Маймунат, Зайнаб бинт Хузаймат, Марият. 63 йыл болагъанда гечинген. Ону ёлу булан юрюмеге Аллагъ бизге кёмек этсин ва дюнъяда да, ахыратда да талайлы ва насипли къуллардан этсин. Аллагъумма салли аля Мугъаммадив ва аля али Мугъаммадив ва саллим. Амин.

Яшланы тюз тарбиялап бажармакъ

1 « Тек, не амал, шо суалгъа жавап гысапда, аслу гьалда, яшны материал якъдан онгайлы болува не зат болушлукъ этме болагъанны, мисал учун, онгайлы гелсе, ону оър алапалы иш ва материал якъдан мадарлыкъ булан таъмин этме болажакъ дюньялыкъ охув ожакъларда алган билимге гере.

Буса да, кеплер англамай, ата-аналар яшлагъа, акъчадан ва яшшы ишден кьайры, хыйлы артыкъ зат берме герек: биз олар учун Къудратлы Аллагъны алдында жаваплыбыз.

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Сизин гъаригиз ругъани гысаплана ва сизин гъаригиз озьюгюзню муъминигиз учун жавап бересиз» (Аль-Бухари, Муслим).

Сиз озьюгюзню яшларыгъызыны нечик болуп гэрме сюегенигизни гез алгъа гелтиргинче, сиз огъар нечик тарбия берме болагъаныгъызыны ва яш сизден нени кьабул этме болажакъны англама герек. Кэбюсю гезиклерде ата-аналар бир тюрлю гьалларда яшлар бар ерде озьлени нечик тутагъанны эс этмей, олар буса гъар сёзю ала ва ата-аналаны низамын, озьлени тутагъан кююню «суратын чыгъара». «Сиз озьюгюзню яшларыгъызы нечик болгъанны сюер эдигиз?» деген суалны кюрчюсю муна шонда. Тек яшда яшшы тарбияны натижасын гэрмек учун не этме герек? Янгъыз бир зат: сиз яшыгъызыны нечик болуп гэрме сюе бусагъызы сиз озьюгюз шолай болма герексиз, демек, сиз онда гэрме сюеген яшшы даражаланы озьюгюз гэрсетме герексиз.

Къудратлы Аллагъ ва Ону Расулу ﷺ ата-аналаны алдында яшланы бир тюрлю ихтиярларыны ва борчларыны гъакъында билдирген, шоланы гъакъында биз кеп-кеп гезиклерде эске ала болабыз, яшланы алдында ата-аналаны борчларыны гъакъында кэбюсю гезиклерде унутуп кьалабыз.

Ата-аналаны яшланы алданыдагъы борчлары

1. Яшны яшаву ва ону ругъ кюрчюсю туврадан-тувру озьлер нечик тарбиялангъандан гьасил болагъанны ата-аналар билме герек. Шо гъакъда Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Гъар яш озьюне хас кюйде бусурман болмакъ даражада тува, тек сонг ону ата-анасы иудей, христиан яда бутперес эте». (Аль-Бухари).

Шу гьадис гэрсетеген кюйде, яшланы тюшондюрюв ата-аналардан гьасил бола ва олар береген тарбияны кьабул эте.

Яш яшшы кьылыкълы, тарбиялы, Аллагъдан кьоркьагъан болсун учун, иманны кьатты кюрчюсюне асаслангъан шо даражалар ата-аналарда озьлерде болма герек, оланы сёзлери де, ишлери де бир-биринден айрылма тюшмей.

Айтылагъан кюйде, бир муъмин адам озьюне узакъ заман кьатын излеген, огъар шо гъакъда сорагъанда, ол озьюню болажакъ яшына ана излейгенни гъакъында жавап берген.

Бизин замангъы яшланы кэбюсю материал якъдан таъмин этилген шартларда яшай, ва ата-аналар шонда озьлени аслу борчун гере: шо муратгъа этишип, олар тынчая. Амма шу затны билме герек: кэбю-

сю гьалда яшлар, сёзлерден эсе, артыкъ ишлер булан тарбиялана. Яни тувгъанда, Къудратлы Аллагъны алдында сизге нечик уллу жаваплыкъ салынагъанны англама герек, неге тюгюл, ону янгъыз «кьысматын савгъаты гысапда тюгюл, герти бусурман этип, оьсдюрге герек. Билигиз, яшлар – сукъланывдур.

Къудратлы Аллагъ булай айтгъан (маънасы): «Билигиз, сизин мал-матагъыгъызы ва сизин яшларыгъызы сукъланывдур, ва шо Аллагъдан уллу савгъатдыр» (сура «Аль-Анфаль», аят 28).

Шогъар англатыв беривде булай азылгъан: «Шо аятда Къудратлы Ал-

лагъ адамлагъа оланы мал-матагъы ва яшлары сукъланыв экенни билмекни буюргъан. Шоланы кэмеклиги булан инсаннны сынайлар. Демек мал-матагагъ ва яшлар Аллагъ рази болмайгъан ишге себепчи боларын.

Аллагъ Къуръанда булай айта (маънасы): «Гъей, мекенли инанагъанлар! Сизин мал-матагъыгъызы ва сизин яшларыгъызы сизин Аллагъны эске алывдан тергевюгюзню айырмасын.. Шо ёрукъда иш герегенлер буса, зиян гэргенлерден болажакъ» (сура «Аль-Мунафикун», аят 9).

Яшлар Аллагъны эске алывдан тергевюн айырма бола, Аллагъга тынглавузлукъгъа тартма бола, бир-бирде буса олар гьатта, озьлерден сакъ болма тюшеген душманлагъа айланма бола. Лап шо кюйде ата-аналар да, эгер яшларын тийишли тарбиядан магърюм этсе, Аллагъга тынглавузлардан бола.

Шо саялы бары да ата-аналагъа сизин яшларыгъызы нечик овсежекге ва ким болажакъгъа: яшшы ва яман ишлерде кэмекчилер болажакъмы, Аллагъны разилгитин алывну яда ону ачувун чыгъарывну себепчиси болажакъмы – шолагъа тергев берме тюше.

Къудратны Еси Къуръанда булай айта (маънасы): «Озьюгюзню ва озьюгюзню агьюлеригизни отдан аман сакълагъызы...» Бу аятгъа англатыв бере туруп, имам Ас-Суюти булай айтгъан: «Озьюгюзню ва озьюгюзню агьюгюзню яшшы затлагъа уйрети-гиз ва тарбиялагъызы». Айтыла гелеген кюйде, ибн Аббас шо аятгъа булай баянлыкъ бере: «Аллагъгъа ирия

болувну ёлун тутугъуз, огъар тынглавуз болурдан кьоркьгъуз, озьюгюзню агьюлеригизге Аллагъны эске алмакыны буюругъуз – Аллагъ да сизин отдан аман сакълар».

2. Ата-аналагъа яшгъа лайыкълы ат тангламакъ гъажатлы.

Яшшы ва тюз ат кьоймакыны агьамиятлыгъыны гъакъыкьатлы гьадислерде булай айтыла: «Аллагъ учун лап суйген атлар – шолар Абдулагъ ва АбдуРагъмандыр».

«Аль-Маджлукъ» деген китапта имам Ан-Навави булай яза: «Бизин мазгъаб ва алимлини кэбюсюню мазгъабы – шо яшлагъа пайхаммарланы ва малайиклени атларын кьоймагъа

за тутма ва ислам динни озьге кьанунларына уйретме герек. Эгер де сиз шоланы нечик тюз этме герекни билмей бусагъызы, уйретме болагъан билимли адамны тапма герек. Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Яшларыгъызыгъа етти йыллыкъ чыгъындан тутуп намаз кьылма буюругъуз, ва шо буйрукъуну кютмейгени саялы он йыллыкъ чагъында башлап, такъсырлагъызы, ва юхлама айрыча ятдырыгъызы (10 йылдан туруп)» (имам Агъмат, Абу Давут).

6. Ата-аналагъа яшларын Къуръан охума уйретмекни гъайын этме тюше.

Гьадисде булай айтыла: «Сизин арагъызыдан Къуръанны уйренген ва шогъар башгъаланы да уйретген яхшыдыр» (Аль-Бухари).

Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Къуръанны уйренгенлени ва шогъар гере юрегенлени ата-аналарыны башларына Къыяматгюн гюнню шавласы ймик таж салынажакъ, ва олар бу дюньяда бирев де гэрмеген опуракълар булан гийинежек. Олар: «Бизин не учун шолай гийиндирген?» – деп соражакъ. Олагъа: «Неге тюгюл, сизин яшларыгъызы Къуръангъа уйренген», – деп айтажакълар.

7. Олай да яшланы гери урулагъан затланы этмекден сакъ болма, динде борч болгъан ва сюннет затланы уйретме гереклер, гьатта сивакъны нечик кьоллама тюшегенге де уйретме тюше. Шо борч ата-аналаны уьстюнден яш толу кюйде гъакъылбалыкъ болгъан чагъына етмейли таймай.

8. Яшлагъа гюнагъ не экенни гъакъында хабар беригиз. Гюнагъны журналары болагъаны гъакъында айтыгъызы. Тюз кюйде гюнагъдан нечик чайылма болагъанны, нечик товба этме тюшегенни гъакъында айтыгъызы. Аллагъны законларын бузганлагъа нечик такъсыр этилегенни англатыгъызы.

Товба деген сёзю арап тилде булай маънасы бар «гюнагълагъа гьэкиюнчлюк этив», яни терс ёлдан, шариятгъа, кьыйышмайгъан ёлдан Аллагъ ва Пайхаммар ﷺ гэрсетген ёлгъа кьайтмакъ.

Аллагъ Къуръанда булай айтгъан (маънасы): «Гъей, гъакъ герти инанагъанлар, гъакъ юрекден Аллагъгъа гечмекни тилегиз» (сура «ат-Тахрим», аят 8).

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Озью этген гюнагълар учун гъакъ юрекден гьэкиюнеген адам шоланы этмеген адам ймикдир» (Аль-Бухари, Муслим).

Ибн Аббас булай айтгъан: «Гюнагъын гечмекни тилейген, тек гюнагъ ишлерин давам этеген гиши Аллагъгъа гёнгю кюлейген адам ймикдир».

9. Ата-аналагъа яшланы юреклерине Къудратны Еси Аллагъ даим оланы тергеп турагъанны сингдирме, оланы ишлерин, ва сёзлерин малайиклер язагъанны, ва шону учун олар кьыямат гюн гысап бережекни англатма герек.

Къудратны Еси булай айтгъан (маънасы): «Ерде де кёкде де, суйсе о гьатта бир бюртюк чангны авурлугъунда болсун, яда шондан гиччи яда уллу болсун шолар барысы да ачыкъ китапта языла» (сура «Юнус», аят 61).

» 5

4 « Къыямат гюн гъар ким янгыз оъзюню ишлери учун жавап бережек. Бирев де башгъаланы гюнагълары учун соралмажакъ, бирев де башгъаланы гюнагъларын оъзюне алма болмажакъ.

Шо гъакъда Къуръанда булай айтыла (маънасы): «**Гъар жан гюнагъланы янгыз оъзюне заралгъа ала. Бир жан да башгъа адамны гюнагъларыны авурлугъун алмажакъ**» (сура «Анъам», аят 184).

10. Сизин яшларыгъызгъа не булан машгъул болагъангъа – пайдалы ва пайдасыз ишлер буланмы – пайдалы ва пайдасыз ишлер буланмы? Шо гъар тергев беремисиз!

Сиз оъзюгюзюню яшларыгъызгъа не ёрукъда тергев этесиз: демек, ол юхлайгъанда, тургъанда, ашайгъанда, телевизоргъа къарайгъанда, компьютерде ойнайгъанда яда нени буса да башгъа бир зат булан машгъул буса? Хыйлы яшлар сагъатлар булан компьютер оюнланы ойнай, шо оюнларда гъар гюн оланы гёз алдында адам ольтерювлер, къан тегювлер, вагъшиликлер, шолар буса оланы англавуна ва хасиятына тагъсир эте. Оланы китапны суйме, охувгъа иштагъландырыгъыз шо пайдалы.

11. Сиз оъзюгюзюню яшларыгъызны атааналарына, уллулагъа, муаллимлерине, хоншулагъа гъюрмет этме герекге уйрете мисиз? Ата-аналаны гъарисине гъюрмет этсин учун яшларыгъызгъа ульгю болагъан кюйде. Сиз эр-къатын бир-биригизге гъюрметли янашамысыз?

12. Ата-аналагъа яшлар бар ерде эришивден сакъ болма герек. Оланы къырыйында кимни буса да биревню гъакъында сёз юрютмекден, танкъыт этмекден сакъланма тюше. Яда шо ёрукъда яшларыгъыз

гюзюню тутугъуз, юваш, йымышакъ болугъуз, олар не ерде терс иш этгенин англамта къарагъыз.

16. Сиз яшларыгъызны къардашларыгъыз, олар булангъы къатнаву бузгъанлар булан аралыкълардан гечме ва шоланы эсге салмай тутмагъа уйрете мисиз?

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «**Сени хатирингни къалдыргъанлар булан яраш, сенден чыгъарып алгъанлагъа сен бер, сени къыйыкъсыгъанлардан геч**». (Агъмат, аль-Байхаки).

17. Аллагъны динин сакъланда бизин гъарибиз Къудратлы Аллагъны алдында жаваплы экенибизни хабарлагъыз, шо яхшы ишлер ва дин гёрсетеген ёлда юрюмек булан ачыкъ этилме герек.

18. Оланы алимлини, шайхланы, имамланы, муаллимлени суйме уйрети гиз. Олар булан бирче билим берив дарсларда, жамият намазларда, ваъзаларда ва оъзге тюрлю дин чараларда ва байрамларда ортакъчылыкъ этигиз.

Яш оъзюню толтурагъангъа гъасирет болагъан бош савутгъа ошай, ва эгер биз яшны тюз тарбиялагъа тергев бакъдырма сакъ ва ону яхшы зат булан толтурмасакъ, ол яман зат булан толажакъ. Эсде сакълангъыз, яш сизге Аллагъ берген уллу яхшылыкъ ва жаваплыкъ.

Сизин варисликге къалгъан малматлагъыгъыз, машинлери гиз, квартирлери гиз, акъчагъыз, жамият арадагъы гъалыгъыз – шолар барысы да ёкъланма, таселме, урланма ва ш.б. болма бола. Амма ата-аналаны динни ва Аллагъдан къоркъувну къюрчюсюнде къурулгъан яхшы тарбиясы – шо эки де дюньяда уьстюнлюкню, насипни аминлигидир. Пайхаммар ﷺ булай

сёйлей буса, олагъа шолай янашма, артындан сёйлеме ярамай деп, буварыв этме герексиз.

13. Сиз оъзюгюзюню яшларыгъызгъа, оланы тилеклерине, иштагъларына гъюрметли янашамысыз?

14. Яхшы ишлер этген саялы, яшларыгъызгъа разилик билдиремисиз? Яда яман ишлер учун такъсырлаймысыз? Тюз тарбия беривге буса, яшны яхшы ишлери учун макътама тюшегенлик де гире.

Расуллагъ ﷺ булай айтгъан: «**Яхшы адам Абдулагъ, ол сама гечеги намазлагъа ахыргъа ерли тургъан буса эди**» (аль-Бухари, Муслим).

15. Ата-аналар яшланы юреклерин сыныкъдырагъан сёзлерден къачма герек. Ачуву чыкъгъанда яшланы гёнгюню бузагъан сёзлени, масала, эшек, гъайгев деген ва ш.б. айтма ярамай. Ачувангъанда оъзю-

айтгъан: «**Бир ата да оъзюню яшына яхшы тарбиядан артыкъ къыйматлы бир затны да савгъат этмеге болмажакъ**» (ат-Тирмизи).

19. Ата-аналагъа болгъан чакъы Аллагъгъа шу ёрукълу ялбарыв булан бакъма тюше: «**Я Аллагъ! Сен магъа ва мени атааналарыма берген ругъ байлыкъны яхшылыгъы саялы магъа разиликни сингдир, ва Сен рази болагъан кюйде, яхшы ишлер этме кёмек гёрсет. Сени учун мени варислеримни герти муъминлер этгин. Мен Сени алдында товбагъа тюшемен. Гъакъ гертиси, мен – бусурманланы бирисимен**» (сура «Аль-Ахкаф», аят 15).

Эгер гъар ата-ана яда оъзюню тарбиясыны тюбюнде ят яш бар адам оърде эсерилген затлагъа тергев берсе, ол оъзюню яшы ким болажакъгъа байлавлу гёз гъисапда жавап алма болажакъ.

Насиятнаме

Къалсын гъажи Жаруллаев Хасавюрт районну Боташюртунда 1938-нчи йыл тувгъан. Ол 1996-нчы йылдан 2010-нчу йыл болгъунча ата юртунда имамны кёмекчиси, молла болуп ишлеген. Къалсын Абдулатипович 2009-нчу йылда сыйлы ерлерде болуп, гъаж къылды. Къалсын гъажи моллалыкъ юрютеген заманны ичинде адамлагъа кёп къуллукъ этген, яхшылыкъ-яманлыкъ гюнлерине табылгъан. Халкъны кёп уллу разилигин алгъан. Уллу болуп моллалыкъны къойса да, бу гюнлерде де адамлагъа оъзюнден болагъан къуллукъну эте. Къалсын агъав дин якъдан, намус якъдан кёп назмулар да яза. Бугюн шоланы бирисин охувчуланы тергевюне беребиз.

Ислам динни ёлуна тюшмеге къаст этигиз, Къыямат гюн болгъанда, ярыкъ болур бетигиз. Аллагъны, Пайхаммарны ﷺ, малайик, асгъапланы, Эсгеригиз гъар сагъат, къоюп шо бош затланы.

Алгъам, Къулгъу охугъуз, юрюйген ёлугъузда. Шапаатлы иш болуп, туражакъ къолугъузда, Намаз къыл, ораза тут, къыямат гюнню ойнап, Баш да, гъакъыл да берген, Аллагъ бизге тенг пайлап.

Гёз де берген, къулакъ да, гъар затны эсде сакъла, Расулдан ﷺ шапаат ал, иман-динингни якълап. Тишлер де берген бизге, бугътан тилни япсын деп, Ажиз болгъан жанлагъа, Аллагъ эбин тапсын деп.

Къол да, аякъ да берген, оьлчеп бас деп абатны, Женнет де берген бизге, кёк де сегиз къабатны, Эт булан, экмек ашап, закъум отун ичебиз, Бир Аллагъны унутуп, бош лакъыргъа гёчебиз.

Сизден урке турмасын, хоншугъуз, къардашыгъыз, Тилге эркилик бермей, гъайбатлы янашыгъыз, Иман, Ислам юрекге, къалпы болуп къазылсын, Гъар басгъан абатыгъыз, шапаатгъа язылсын.

Аллагъны бирлигин билип, Пайхаммарны ﷺ гъакълыгъын, Намаз, ораза бизден, гетмесин гъеч къакълыгъып, Гъакъ бусурманлар болуп, герекбиз динге къайтма. Намазсыз юрек булан, нечик болабыз ятма?!

Намаз, ораза тутмасакъ, бутакъсыз бир терекбиз, Аллагъны сёзю Къуръангъа инанмагъа герекбиз. Таврат, Забур, Инжилни, Къуръандан айырмагъыз, Аллагъны къадарына, инкар эте турмагъыз.

Уллу малайиклер дёрт бардыр, бири биринден асил. Жабрайыл да, Микайыл, Азрайыл да, Исрапил. Гюнагыбыз кёп бизин, къайсын бирин айтайыкъ, Терс ишлеге гёкюнюп, товба булан къайтайыкъ.

Ислам динни таяву, Мугъаммат Пайхаммардыр ﷺ, Намаз, ораза, закат, ва гъажгъа да бармакъдыр, Пайхаммар сыйлылары, йигирма сегизге толадыр, Амма барын да къошса, юз йигирма минг боладыр.

Пайхаммарны ﷺ асгъаплары, биринчи Абу Бакар, Умар, Усман, Алиге, боламы этип инкар?! Арасат авлагъында, нечик жавап берербиз, Бугътан сёйлеп, Аллагъны, не бет булан гёрербиз?

Мазгъаплар да дёрт бардыр, Абу Гъанифа бириси, Малик, Шафии, Агъмад, шариятны къазиси. Фарз намазын къылайыкъ, суннетин де тюз этип, Йибермейик оьмюрню, яшагъан сонг пуч этип.

Аллагъгъа бакъсын юрек, Пайхаммарны ﷺ гъакъ этип, Къапулдукъда турмайыкъ, батиллик, инкар этип. Аллагъгъа ибадат этип, кирпични кепдирмейик, Загъир болгъан Исламны, пасат, харап этмейик.

Ихтилап этегенлер, терс ёлдан гетегенлер, Магъшарны авлагъына, не бет булан гелирлер, Яхшы амал этгенге, адиллик булан къара, Сагъа ибадат этме, бизге тавфикъ бер Аллагъ.

Динул Ислам ёлуна, муъмин этгин ишибиз, Ихтилап, инкар этмей, юрюме тийишлибиз, Рамазан айда яздым, Аллагъ иман салсын деп, Сизин булан Къалсынны, шапаатгъа алсын деп.

«МИСКИН» КЪАЛСЫН ЖАРУЛЛАЕВ.
БОТАШЮРТ, 12-РАМАЗАН, 1992 ЙЫЛ

Гёземелик ишлер: назик ерлери

1 « Гёземеликге этилеген ишлени назик ерлерине яхшы ишлени адамлар саялы этивню гери урув да гире. Герти муьмин Фудайль булай айтган: «Гёземеликге этилген яхшы ишлени адамлар саялы этивню гери урув – шо гёземеликге этилеген ишлени кюрчюсю, ишлени адамлар саялы этив буса – ширкь. Гертилик (тюзлюк) – (игьлас) буса Аллагь сени шо гюнагьланы экисинден кьутгьарывдур».

Яхшы ишлени адамлар саялы этивню гери урувгьа мюрют Есибиз изну береген шатлы хабарны ортасында, ол оьзюню алдында уялагьан адам гелгенде, токьтап кьалса да гире. Фудайль булай айтган: «Эгер магьа: «Тюзю, гьали муьминлени башчысы сени уьстюнге гелсе», ва мен оьзюню сакьалымны тюзлесе, мен де экиюзлю адамлардан гьисап этерден кьоркьар эдим». Эгерилген назикликлени агьамиятлы адамлардан кимесе бирев гиргенде, башын салландырыв ва бойсынывун артдырыв да гире.

Гьей бусурманлар, билигиз, таза юрекли тюз адам адамланы сёзлерине тергев бермей. Адамлар оьзюн гюнагьлап сёйлейгенде, ону юрегине яман болмай. Ол оьзюн макьтайгьанны ушатмай, шогьар шат болмай.

Юрегигизден Аллагь булан болугьуз ва, имканлыкь бола туруп, шону учун бары ла кьастыгьызы бакьдырыгьыз. Адамлагьа яхшылыкь этигиз, оьзюгюзге ва агьлюгюзге яшав кьурмакь учун харж тапмакьны кьастын этигиз. Кьайдан таба бусагьыз да, изну берилген малматагьны алыгьыз.

Ибрагьим аль-Матбули агьа булай айтган: «Кьудратны Еси Аллагь адамланы яратгьанда: «Сиз кимлерсиз?» – деп сорагьан. Огьар: «Сени сюеген Сени кьуллерингьыз», – деп жавап берген. Кьудратны Еси булай айтган: «Сиз айтагьан затыгьызы гьакьында ойлашыгьыз, неге тьогьул, Мени сюегенлени Менден не булан да арек этме ва гьатта кьылыкь ва тарчыкьлыкьлар булан да айырма болмас». Адамлар: «Не булан сюе бусанг да, бизин сына», – деген. Шо за-

ман Кьудратны Еси олар учун дюнья яшавну яхшылыкьларын яратгьан. Адамланы ондан тогьуз пайы дюньялыкь яхшылыкьлагьа бакьгьан, ва янгьыз оланы ондан бир пайы кьалгьан. Аллагь шогьа багьып: «Сиз кимлерсиз?» – деп сорагьан. Олар: «Сени сюеген кьуллерьыз», – деп жавап берген. Кьудратны Еси булай айтган: «Айтагьан затыгьызы гьакьында ойлашып кьарагьыз, неге тьогьул, Мени сюегенлени Менден бир зат да арек этме болмай ва гьатта кьылыч булан да, тарчыкьлыкьлар булан айырма болмас. Сиз оьзюгюз-

Огьар: «Бизин не булан сюе бусанг да сына», – деген. Шо заман Есибиз оланы бир кьыйынлыкь булан сынагьан. Олар кьатты туруп, шогьар чьыдагьан. Шо чьыдамлыкьны да олагьа Аллагь берген. Муна шо заман Яратгьаныбыз, олагьа багьып, булай айтган: «Сиз – Мени гьакь герти кьуллерымсыз, сиз не дюньялыкь яхшылыкьланы артындан чапмадыгьыз, не женнетге ёл салмадыгьыз, яманлыкьлардан да кьачмадыгьыз. Гьей, Мени малайклерим, Мен олагьа, Магьа ювукь болгьанлагьа йимик разимен».

ню кьурдашларыгьыз дюньялыкь затлагьа чьыкьгьанны гёрдюгюз чю». Адамлар: «Не булан сюе бусанг да бизин сына», – деген. Шо заман Аллагь олар учун женнетни яратгьан ва шону оланы гёзлери учун безендирген. Адамланы кьалгьанларыны он пайыны тогьуз пайы женнетге ёл салган. Сонг Аллагь кьалгьанлагьа: «Сиз кимлерсиз?» – деп сорагьан. Олар: «Сени сюегенлерьыз», – деп жавап берген. Кьудратны Еси булай айтган: «Айтагьан затыгьызы гьакьында ойлашыгьыз, сиз оьзюгюзню ёлдашларыгьыз этген затны гёрдюгюз чю».

Таза юрекликни гьакьында айтылган ари в калималар

1. Кьудратны Еси Аллагь булай айтган (магнасы): «**Таза дин Аллагьныки чи**». (сура «Аз-Зумар», аят 3). Демек, Оьзюне сужда кьылыгьа ортакьчы болувдан таза деген магна гёз алгьа тутула.

2. Пайхаммар ﷺ булай айтган: «Бусурманны юрегинде оьчлюкню тувулунува четимлик этеген уьч зат бар: Аллагь учун гьакь юрекен ишлер этмек; кьолунда гьакимлик

барлагьа насигьат бермек; бусурманланы жамияты кьуруму булан бирче болмакь».

3. Гьасангьа гьакь юрекликни гьакьында сорагьанлар, ва ол булай айтган: «Таза юрекликни гьакьында мен Хузайфагьа соров бердим, ва ол шо гьакьда Пайхаммаргьа ﷺ сорагьаны гьакьында жавап берди, Пайхаммар ﷺ буса, шо гьакьда Жабрайыл малайикге сорагьаныны гьакьда жавап берди, Жабрайыл да шо суалны Оьр Есибизге бергенни гьакьында айтды, Есибиз булай жавап берген: «Таза юреклик – шо Мен оьзюн сюеген ва ону юрегине инангьан Мени яшыртгьын затларымны бириси».

4. Булай айтыла: «Эгер олар оьзлени таза юреклиги – гьакь деп ойлаша буса, шо ёрукьу таза юреклик таза юрекликге гьажатлы».

5. Жунайид булай эсерген: «Таза юреклик – шо Аллагьны да, кьулну да арасындагьы сыр. Шону язмакь учун, шо гьакьда малайик де билмей, ону бузмакь учун, гьаваслыкь да билмей».

6. Муьмин адамгьа булай сорагьанлар: «Напсы учун лап кьыйын не дир?» ол: «Шо таза юреклик, неге тьогьул, шонда напсы учун пай ёкь», – деп жавап берген.

7. Дин алимлени бириси булай эсерген: «Ла илагьа иллаллагь дейген адамлар (яни бусурманлар) кёп бар, тек оланы арасында таза юреклери аз».

8. Олай да булай айтылган: «Эгер сужда кьылыгьа кьул кьыркь гюнню узагьында таза юрекликни тутса, ону юрегинде, авуздан-авузгьа берилген оьр гьакьылны булакьлары тувулунур».

9. Таза юрекли бир адам булай айтган: «Оялары кёп дюньяда лап сийрек ёлугьагьан зат шо таза юрекликдир. Мен оьзюню юрегимден гёземеликге иш этивню ёкьламакьны нечакьы кьаст этсем де, тек о юреке башгьа тьосде оьрчюп тербей».

ДАГЬЫСТАННЫ МУФТИСИ ШАЙХ АГЬМАТ ГЬАЖИ АБДУЛАЕВНИ «БЛАГОНРАВИЕ ПРАВЕДНИКОВ» ДЕГЕН КИТАБЫНДАН

Кьардашлыкьны гьакьында

3 « Шолай бир керен Пайхаммарыбызны ﷺ асгьабасы Ибн Масьуд эртен намаздан сонг адамлар булан дегерек гьалкьа этип олтургьан болгьанлар. Сонг Ибн Масьуд айтган: «Аллагьны аты булан тилеймен, бизин арабызда кьардашлыкьны бузгьан адам бар буса, туруп гетсин шундан. Неге тьогьул де, биз Аллагьгьа дуа этип тилеме сюебиз. Бизин арабызда шолай адам бар туруп, кёклени кьапулары ачылмас, Аллагь дуабызны кьабул да этмес» (Табарани).

Гёремисиз кьардашларым, кьардашлыкьны бузмакь нечик яман амалдыр. Кьардашлыкьны бузгьан адамны яманлыгьы башгьалагьа да тие экен. Шолай адам бар туруп Аллагьны рагьмусу да тьошмей бизге, кёкню кьапулары да ачылмай экен!

Понагьларындан Аллагь гечгенни сюеген адам кьардашлыкьны юрютсун. Пеленче адам Пайхаммарыбызны ﷺ янына гелип: «Мен кёп уллу

гюнагь этдим, Аллагь гечерми экен менден?» – деп сорагьан болгьан. Пайхаммар ﷺ бугьар: «Сени ананг бармы?» – деп сорагьан. О гиши: «Ёкь», – деген. «Анангны кьызардашы бармы?» – деген. Бу гиши: «Бар», – деген. «Олай буса, барып огьар яхшы бол, Аллагь сенден гечер», – деген. (Тирмизи, Ибн Гьиббан). Кьарагьыз кьардашларым, кьардашларыбызгьа яхшы болмакь булан, Аллагь биз этген гюнагьланы да гече экен!

Бизин булан кьардашлыкь юрютегенлер булан кьардашлыкь юрютп, юрютмейгенлер булан юрютмей кьойма ярамайгьанны да билмеге герекбиз. Кьардашлыкь юрютегенлер булан кьардашлыкьны ким де юрютежек, юрютмейгенлер булан юрютме герек бола. Пайхаммарыбыз ﷺ булай айта: «**Кьардашлыкьны юрютеген кьардашы булан, кьардашлыкь юрютеген болмай, кьардашлыкьны юрютегенге са-**

нала, сени булан кьардашлыкьны бузгьан адам булан сен кьардашлыкьны юрютсенг» (Бухари).

Бу гюнлерде нечик бола? «Мен чи о кьардашыма бараман, о буса гелмей, мен кьардашлыкьны юрютемен, о буса юрютмей», – деп, кьатнав битип кьала. Шолай болма ярамай. О юрютмей буса да, сен юрют, о гелмей буса да, сен бар, кьатна. Шолай этмекни кёп уллу яхшылыгьы да, берекети де, зувабы да бар. Пайхаммарны ﷺ асгьабасы Абу Зар булай айтган: «Магьа Пайхаммарыбыз ﷺ васият этип айтды: «Сен кьардашлыкьны юрют, кьардашларынгь сагьа арт берсе де, сени булан кьардашлыкьны бузса да» (Табарани, Ибн Гьиббан).

Кьардашларым, биз бек сакь болма герекбиз кьардашлыкьны бузуп кьоймакьдан. Неге тьогьул де бизин Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтган: «**Кьардашлыкьны бузгьан адам женнетге гирмес**» (Бухари). Гиччи-

нев сама гьакьылы бар адамгьа шу сёзлер де таманлыкь эте.

Бу гюнлерде яхшылыкь-яманлыкь болмаса, кьардашлыкьны юрютмейген болуп барабыз биз. Шолай болмакьдан сакь болма герек. Бизин ата-бабаларыбыз нечик юрте болгьанлар кьардашлыкьны, шолардан бизге де уьлгю алмагьа тьоше.

Шу ерде кьайынлагьа да яхшы болмакьны гьакьында эсергейим. Кьайынлагьа яхшы болма тьоше. Эркек гиши кьайнанасына, кьатынгиши кьайнатасына тийсе, намазы бузулмай. Гьатта айырылып кьалса да бузулмай. Янгьыз шу зат да гьакьылы бар адамгьа таманлыкь эте.

Аллагьу таала бизге барыбызгьа да кёмек этсин динибизни тюз юрютмеге, Аллагь рази болагьан амалланы этмеге ва кьардашлыкьны да ари в кюйде юрютмеге. Дюньяда ва ахыратда насипли кьуллердан этсин. Амин.

Параъиз илмудан китап

АБУСУПИЯН АКАЕВ

Аявлу охувчулар!

Бу заманлык дуньяда яшав сюрюп турагъан гъар адамны, языву етишип, даимлик о бириси дуньягъа гечмек геч бир де къутулуп болмайгъан герти агъвалат экенни унутма герек тюгюлдюр. Амма гъар ким дуньялык маишатында къазанып ес болгъан мал-матагъын оъзю булан къабуруна алып да гетип болмайгъаны белгили. О саялы, гъар бир бусурман адам, арт-сонггъа созуп къоя турмайлы, «мен о герти дуньягъа гечген сонг, мени малымны булай кюйде пайларсыз, олай этерсиз, шотай этерсиз...» деп, мекенлешдирип айтып къоймагъа герекдир. Амма оъз къолу булан язып къойса, дагъы да яхшы болур.

Амма о адам васиятын этмейли оълоп къалса, шариатны къанунларына гере ону мал-матагъын тюз-адилли кюйде пайлайгъан оъз къайдалары бар. Булай илмугъа «параъиз» деген (арап тилдеги «фараид» деген сёзден алынган) термин къолланган. Ону маънасын орус тилге гечюргенде – «наследственное право» деген маъна бере. Тек о илму хыйлылар учун бек къыйын тиеген чалдырыш илму. Булай экенлиги учун, о илму булан ювукъдан таньш болгъанлар да аз ёлугъа.

Сыйлы Къуръанда бу илмугъа агъамият бериле. Хыйлы арап, фарс, тюрк алимлер орта юзйыллыклардан берли оъзлени кеп китапларын бу темагъа гере язып, англатьвлар бергенлер.

Бизин учун инг агъамиятлыларындан бириси – белгили къумукъ алим ва ярыкъландырывчу, тёнбкэзанышлы Абусупиян Акаев параъиз илмугъа багъышлап язган китабы. Оъзюню китабын Абусупиян-апенди Темирханшурдагъы М.-М. Мавраевни «Исламият» деген басмаханасында эки керен чыгъаргъан: 1912-нчи йылда – арап тилде «Фазлака ал-фараид» деп, ва 1913-нчю йылда – къумукъ тилде «Ажам параъиз» деген атлар булан.

Биз тюпде Абусупиянны къумукъча язылгъан текстин беребиз. Муну арап-ажам язывдан кирил язывгъа айландырып, охувчуларыбыз учун тынчлашдырып гъазирлеген ва эсги китаптагъы бир-бир калималагъа англатьвлар да язган – **Гъасан Оразаев.**

Ажам параъиз

Бисмиллагъы рагъмани рагъим¹. Алгъамду лиллагъи раббил аламин. Вассалату вассалам ала Мугъаммадин ва ала алигъи ва асгъабигъи ажмаъин².

Амма баъду³.

Ай дин къардаш! Дуньядан гетген гишини къалгъан малын варислерини арасында уйлешмекни⁴ кююн билдиреген илмугъа – «илму-л-фараъиз»⁵ деп айтыла. Илму-л-фараъиз – къыйын илмуланы бирисидир. Къыйын болмакъ саялы, араб охугъанлардан⁶ да ону⁷ тийишли кюйде билмейгенлери бола. Ажамча⁸ язмакъ булан да онча тынч болуп битмес. Нечик буса да, биз мунда имкан къадар⁹ енгил этип, арив кюйде язажакъбыз, иншаъ Аллагу Таала.

Танбигъ¹⁰. Бу илмуда язылгъан китапны аввалындан ахырына ерли отуз керен, къыркъ керен къарап, бары да затын юреке алмагъа герек¹¹ бола. Шотай этмесе, бу илмуну аввалы¹² да, ахыры да бири-бирине байланып болмакъ саялы, янгыз бир ерин тутуп гъукму этген¹³ гиши хатагъа кеп тюше.

Гъасилул калам¹⁴, бу илмугъа ялкмайгъан-инжинмейген, пикрулу-гъисаплы баш тарыкъ.

Варис болагъанланы баяны

Оълюню къалгъан малында, чыгъармай къалгъан закят¹⁵ йимик, борч учун юке салынган гъайван йимик бир зат бар буса, аввал¹⁶ ону тюз этер. Сонг оълюню гёммеге харж этер. Сонг борчларынын телер. Сонг къалгъанын уъч пай гъисап этип, бир пайындан васиятын тюз этер. Къалгъан эки пайы – варисленкидир.

Варис болагъанлар (эргишилерден) ондур:

Аввалгъынчысы¹⁷ – оълюню уланы.

Экинчиси – уланыны уланы. Нечакъы тебен багъып гетсе де ярай. Масала¹⁸, уланыны уланыны уланыны уланы йимик. Амма арада къатынгиши болмай, янгыз эргишилер булан тагъылмакъ шарт. Масала, уланыны уланыны къызыны уланы – варис тюгюл.

Уъчюнчюсю – атасы.

Дёртюнчюсю – уллу атасы. Нечакъы оърдеги ата болса да ярай. Масала, атасыны атасыны атасы йимик. Амма оъзюню де, оълюню де арасында къатынгиши болмамакъ шарт. Масала, оълюню анасыны атасы да, атасыны анасыны атасы да – варислер тюгюл.

Бешинчиси – ата бир, яда ана бир, яда экиси де бир къардашы.

Алтынчысы – ата бир, яда ата да ана да бир къардашыны уланы. Нечакъы тебен багъып гетсе де ярай. Масала, шотай къардашыны уланыны уланыны уланы йимик. Янгыз ана бир къардашыны уланы буса – ол варис болмай.

Еттинчиси – атасыны ата бир, яда ата да ана да бир къардашы. Уллу аталарындан бирини къардашы болса да ярай. Атасыны янгыз ана бир къардашы буса – ол варис болмай.

Сегизинчиси – атасыны шол эгерилген къардашыны уланы. Нечакъы тебен багъып тагъылып гетсе де ярай.

Тогъузунчусу – оылген къатынны эри.

Онунчусу – къулу азат этген гиши. Яда шол гишини уланы йимик бир эркек тухуму.

Къатынгишилерден варис болагъанлар еттидир. Авалгъынчысы – къызы.

Экинчиси – уланыны къызы. Не-

анасы – варис тюгюл. Атасыны анасыны атасыны анасы да – варис тюгюл.

Бешинчиси – ата бир, яда ана бир, яда экиси де бир къызардашы.

Алтынчысы – оълюню къатыны.

Еттинчиси – къулу азат этген къатынгиши.

Танбигъ. Тухумну ичиндеги бу эгерилген варислерден оъзге къардашлагъа – завул-аргъам¹⁹ деп айтыладыр.

Пайланы да, пай ессилени де баяны

Варис – яда пай есси болур, яда болмас. Пай есси болмагъан варисге – асаба²⁰ деп айталар. Асабаны иши – пай есси болмагъан ерде бары да малны алмакъдыр. Пай есси бар буса, асаба ондан къалгъанын алып. Пай ессилерден зат къалмаса, асаба магърум болуп да къалыр.

Пайлар алты тюрлюдю:

Аввалгъынчысы – малны яртысы. Ону алагъанлар дёртдю: авлетден вариси ёкъ болуп оылген къатынны эри – бир. Оълюню янгыз бир къызы – эки. Уланыны янгыз бир къызы – уъч. Ата бир, яда ата да ана да бир янгыз бир къызардашы – дёрт.

Танбигъ. Бу эгерилген уъч де къыздан къайсы буса да, янгыз болду-болмады – башгъа тюгюл, оъзюню ата да ана да бир эркъардашы булан бирче болса, пай есси болмакъдан чыгъып, эркъардашы йимик асаба болуп къала. Амма янгыз ата бир эркъардаш болса, ата бир къызардашынын

асаба этип болмай.

Оълюню уллу атасы, яда къызы, яда уланыны къызы болгъан ерде де, оълюню ата бир, яда ата да ана да бир къызардашы – асаба болуп къала. Оълюню уланыны уланы да, уланыны къызын асаба эте – шол къыз²¹ оъзюню пайындан магърум къалгъан ерде. Ол ер артда гележек²², иншаъ Аллагу Таала.

Шол улан шол къыздан тебен болса да къайырмай. Масала, оълюню уланыны уланыны уланы да, уланыны къызы да йимик. Оълюню къардашыны уланы – геч бир къатынгишини асаба этмей, нечакъы оъзюню ата-ана бир къызардашы буса да.

1 Баянлыкълар: Бу арапча сёзлени маънасы: «Бир Аллагъны аты булан башлайман, дуньяда гавургъа да, бусурмангъа да бир йимик языкъсынып рагъму этеген бир Аллагъны аты булан башлайман».

2 Арапча язылгъан дуаны маънасы: «Гъар макътав Аллагъгъа хасдыр – бары да аламланы яратып Оъзю есси болуп сакълайгъан. Уллулукъгъа ябушгъан рагъмат балагълардан саламатлыкъда – Мугъаммад пайхамаргъа болсун, оъзюню агълюсюне де болсун ва оъзюню асгъапларына да болсун – барысына да болсун!» (Шихаммат къади. «Усул ад-дин. Таржамату мухтасар. Я ибна Адам!» Темирханшура, 1907, с. 2, 22).

3 Ондан (дуадан) сонг.

4 Абусупиянны асары темирханшура (буйнакс) диалектде язылгъан («уйлешмакъны» деп ва оъзгелери де). Мунда олай диалект сёзлени гъалиги къумукъ тилини адабият тюзьязыв къайдаларына гере алышдырып бергенбиз.

5 «Фараиз» (яда «фараъиз») деген арапча термин, къумукъ орфоэпияны къанунларына гере, «параъиз» деп охулуп къала. Бу сёзю маънасы: варислени гъарисине шариатгъа гере тюшеген пайны гъакъында илму. Орусча айтагъанда: мусульманское наследственное право.

6 «Арап охугъанлар» деп – «арап тилде охугъан адамлар» деген маънада айтыла.

7 Абусупиянны китабында «онча», «ону», «ондан» деген орунча сёзлер эсти адабият формаларында язылгъан – «анча», «аны», «андан» деп. Биз мунда о сёзлени гъалиги адабият гелемлеринде беребиз.

8 Ажамча – арап тилден оъзге къайсы тилде, тек о тилде язагъанда арап гъарпланы къоллап.

9 Имкан къадар – болгъан чакъы.

10 Танбигъ – (арапча сёз): эсгерив, гёрсетив, англатьв, баянлыкъ.

11 Юреке алмакъ – эсинде сакъламакъ.

12 Аввалы – башы, инг башлапгъы ери.

13 Гъукму этмек – (мунда): масаланы чечмек, къарар бермек.

14 Гъасилул калам – (арапча сёзтагъым): гъасиликалам, къысгартып айтгъанда.

15 Закат – (арап сёз): секет; шариатгъа гере, гъар ким оъзюню гелимине гере, йилны ичинде ярлы адамланы пайдасы учун бермеге борчлу харж.

16 Аввал – (арап сёз): инг башлап, лап биринчи гезикде.

17 Аввалгъынчысы – инг биринчиси, лап башлапгъысы.

18 Масала – (арап сёз): мисал учун, дарс, оърнек.

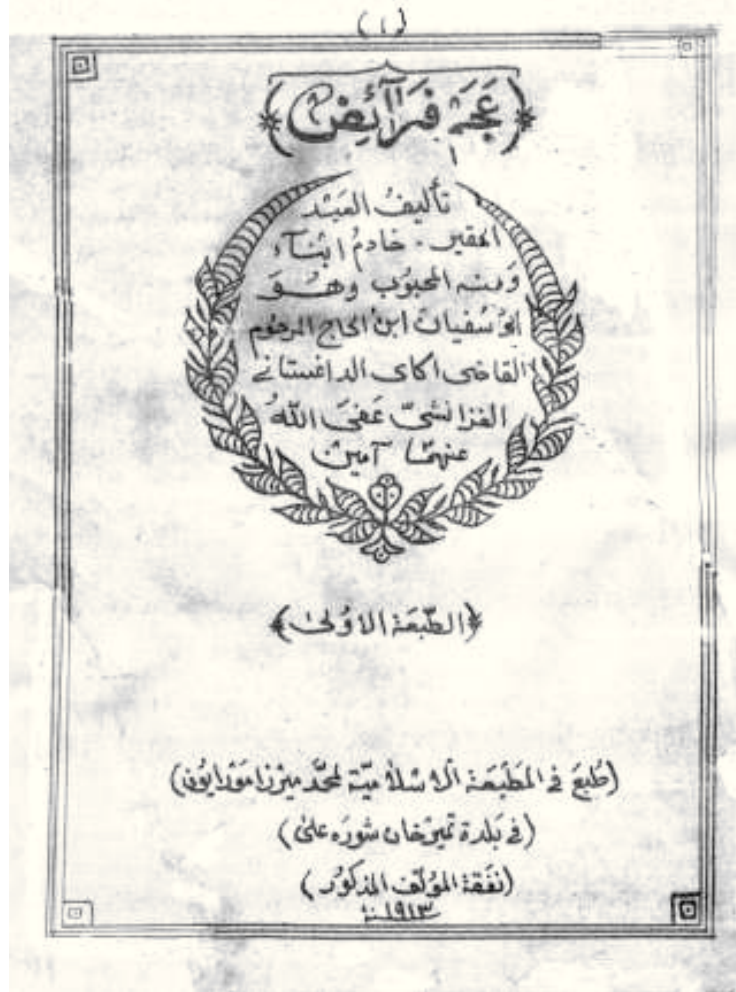
19 Завул-аргъам – (арапча сёзтагъым): ана якъдан болгъан тухум-къардашлар. (Толу гъалда билмек учун, сонг гележек «Завул-аргъамланы баяны» деген бёлукте къара).

20 Асаба яда гъассаба – (арапча сёз): ата якъдан болгъан тухум-къардашлар; шариатгъа гере, оъзлеге варис пай тиймейген тухум-къардашлар.

21 Шол – шо, ол.

22 Артда гележек – «сонг эсгерилежек (айтылажакъ яда язылажакъ)» деген маънада.

(давамы гелеген номерде)

– Биз межит учун бир КА-МАЗ машин къайыр алгъан эдик. Бары да ишлер этилип битген сонг, артыкъ къалгъан къайырны бир дин къардашыбыз сатып алды, артыкъ гъакъ телеп де. Амма биревлер айтгъан кюйде, межитге берилген затны сатмагъа ярамай. Биз ойлашагъан кюйде, шо мал зая болгъанча исрапчылыкъдан сакъланмакъ мурат булан шону сатгъан кьолайдыр, акъчаны да межитге берип.

– Межитге тиеген бары да зат аслу гъалда вакъфу бола. Межитни малын сатмагъа ярамай деп айтагъанлар терс туюл деп айтмгъа ярай. Амма шапий мазгъабны китапларында бу масъала терен кюйде ахтарыла ва англатыла. Онда булай изылыгъан ны тапдыкъ:

«Межитни жабарына яйылагъан нени буса да олар эсги болгъанда сатмагъа яратыла. Олай да эсги болгъан ва янгыз ягъарлыкъ учун кьоламагъа болагъан даражагъа гелген агъачланы да сатмагъа ярай. Шолай аз буса да межитге пайда болсун деп этиле, неге

туюл шолайлыкъ зая болгъандан эсе кьолай. Булай гезиклер «вакъфу сатылмагъа болмай» деген токъташывдан айры гезиклер бола. Бир-бир алимлер шо кьоаланмайгъан шо затланы еринде кьоймагъа герек, сатмагъа тарыкъ туюл деп айта.

Алимлени арасындагы булай гелишмейгенлик янгыз вакъфу малгъа тие. Межитге сатыв-алыв яда савгъат этив булан гелген малгъа гелсе, мунда гери урув ёкъ. Шолай малын сатмагъа да яратыла. Гелген гелимни буса, межитни пайдасына кьоламагъа тийишли».

– Рассрочкагъа нени буса да алмагъа яраймы?

– Рассрочкагъа малын алмагъа, демек нени буса да бир затны алып, сонг акъчасын телей турмагъа шариатда гери урулмай. Натихада дыгъарны ортакъчылары гюнагъ иш этмей. Эгер сиз сатыв-алывну бары да низамын, къайдаларын сакълап, нени буса да ала бусагъыз ва

гъагъын сонг бере турмагъа сёйлеше бусагъыз, дыгъаргъа да озге кьошумлар да этмей бусагъыз, шолай ишде гъарам ёкъ.

Рассрочка деп айттып, сатыв-алывда эсгерилген гъакъдан кьошум гъакъ, кьоду, пеня яда озге кьошумлар бар буса, шолай дыгъар гери урула.

Аявлу охувчулар, "Мобильный байлавукъ" деген рубрикабызгъа SMS-лер геле. Тюпде шоланы беребиз. Шолагъа сиз де язмагъа боласыз.
Бизин номерибиз:
8928-800-01-97

– Яш солагъай буса, ону онг кьоолу булан иш этмеге уйрете турмагъа тарыкъмы?

– Яратылагъан бары да ишлени онг кьоолу булан башламакъ Пайхаммарны ﷺ суннети санала. Амма яш солагъай болуп тувгъан буса, гъалиги медицина гёрсетеген кюйде, шолай яшны терсине этмеге деп уйретеме бютюнлей бажарылмай.

Ал заманларда атана да, муаллимлер де солагъайлыкъны не этип де тайдырмагъа герек деп ва шо озювге зарал эте деп ойлаша эди. Амма гъалиги психологлар токъташдырагъан кюйде, солагъайлыкъ бирт де осал озювню белгиси туюл, терсине пагъмулукъну белгиси деп гысапланмагъа бола.

Солагъай яшны не этип де онг кьоолу булан язмагъа уйретсе, ол озге бары ишлерин сол кьоолу булан этежек. Шолай яшны онг кьолгъа чыгъартагъанда ону баш майына уллу юк тюше, неге туюл уй-

ренчикли гъалдан янгы затгъа чыкъмагъа герек бола. Шолайлыкъ буса, бир-бир масъалалар тувдурмагъа бола: сёйлемек башлавну осал барышы, тугулуп сёйлев, юху къачыв, баш аврув, гючсюзлюк тувув. Ондан къайры, булай яшгъа озгелеге ошамайман деген ой яшны тагъсир этмес. Шо саялы солагъай яш озгелерден кеммен деп ойлашамагъа ва озювю осаллашамагъа бола.

Оырде айтылгъангъа гёре, гъалиги медицина ва психология ахтарывланы гысапгъа алып, солагъайланы бютюнлей онг кьоолуна чыкъмакъ тюз болур деп айтмагъа тюшмей, неге туюл нарыстагъа нечик буса да бир зарал гелтирмеге бола. Ислам дин буса адамгъа зарал этмекни къабул этмей. Амма шогъар да къарамайлы, бир-бир ишлени шолай яш онг кьоолу булан этмеге гереклиги ачыкъ.

– Тувгъан яшны башын къыркъып, садагъа гысапда оьлешмеге алтын яда гюмюш ёкъ буса не этмеге герек?

– Тувгъан яшны еттинчи гюнкюне башын юлюмек суннет. Ондан сонг садагъа гысапда шо чачны авурлугъуна гёре алтын яда гюмюш оьлешмеге яшны санала. Шолайлыкъны гъадис де исбатлай: «Пайхаммар ﷺ Фатимагъа Гъусейинни чачларын чекмеге ва ону авурлугъуна садагъа гысапда гюмюш оьлешмеге буюргъан болгъан». Гюмюшню орнунда алтынны да оьлешмеге яратыла, неге десе о дагъы да къыйматлы.

Шапий мазгъапны китапларында бу садагъаны янгыз гюмюш ва алтын булан оьлешмеге герекни гъакъын-

да айтыла. Озге затлар эсгерилмей. Айтылгъан садагъаны яш тувгъан сонг еттинчи гюн оьлешмеге яшны деп айттыла, тек ахыр болжал салынмай. Эгер бу суннет заманында этилмеген буса, яш озгенде шону озю этмеге бола ва яшны да болур.

Шолайлыкъда, гюмюш яда алтын ёкъ саялы бу суннетни этмей кьоймагъа себеп ёкъ, демек имканлыкъ болгъанда шону кютемеге яражакъ. Амма бу суннетни этмей кьойгъан орнунда, гъанапи мазгъапгъа гёре гюмюшню яда алтынны багъасында акъча оьлешип кьоймагъа да ярап.

– Гъажатханагъа ичинде язылып сакълангъан Къуръан аятлар ва озге дин китаплар булангъы телефонну алып гирмеге яраймы?

– Белгили кюйде, гъажатханагъа ва шолай ерлеге Къуръан аятлар, зикирлер токъташдырылгъан буса, шолай алатны гъажатхананы ичине гийиртмей, тышда кьоймагъа тарыкъ, неге туюл гъажатханада турагъан вакътиде телефонгъа сёйлеп, шолай зенг этилип къалардан сакъланмагъа тарыкъ.

Зенгни орнунда телефонгъа азан, Къуръан аятлар, зикирлер токъташдырылгъан буса, шолай алатны гъажатхананы ичине гийиртмей, тышда кьоймагъа тарыкъ, неге туюл гъажатханада турагъан вакътиде телефонгъа сёйлеп, шолай зенг этилип къалардан сакъланмагъа тарыкъ.

Рузнама

Январь

Гюн лер	Эртенги	Гюн тувув	Тюш	Экинни яссы	Ахшам	Яссы
1	05:37	07:19	11:55	14:09	16:28	17:58
2	05:37	07:19	11:55	14:10	16:28	17:58
4	05:37	07:19	11:56	14:12	16:30	18:00
6	05:37	07:19	11:57	14:13	16:32	18:02
8	05:37	07:18	11:58	14:15	16:34	18:04
10	05:37	07:18	11:59	14:17	16:36	18:06
12	05:37	07:17	12:00	14:19	16:39	18:09
14	05:36	07:16	12:01	14:21	16:41	18:11
16	05:36	07:15	12:01	14:23	16:43	18:13
18	05:35	07:14	12:02	14:25	16:46	18:16
20	05:34	07:13	12:02	14:27	16:48	18:18
22	05:33	07:12	12:03	14:30	16:51	18:21
24	05:32	07:10	12:04	14:32	16:53	18:23
26	05:30	07:08	12:04	14:34	16:56	18:26
28	05:29	07:07	12:04	14:36	16:59	18:29
30	05:27	07:05	12:05	14:38	17:01	18:31

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Редакционный совет
Председатель редакционного совета муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ

Главный редактор
Абдул-Азиз МИЧИГИШЕВ

Канонический редактор
Абдулла АДЖИМОЛЛАЕВ

Дизайн, вёрстка
Мухаммад МУХИДДИНОВ
Иса ОМАРОВ

Менеджер
Абдусабир АХМЕДОВ

Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г.
Индекс 51325
При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам».
Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.
Заказ № _____

Сдано в печать:
(график) 30 ноября 2016 г. в 17:00
(факт) 30 ноября 2016 г. в 17:00

Тираж 2 800 экз.

Адрес редакции:
367027, РД, г. Махачкала,
проспект Акушинского, 5-я линия, 19.
Телефон редакции: 8-928-530-59-70.

Подписка и доставка по г. Махачкале: 914-222.
по Республике Дагестан: 8-988-699-28-24.

E-mail: assalamweb@gmail.com
www.assalam.ru